

มติว่าด้วยโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด : ถ่าน้ำตาลเคลือบด้วยยาพิษ?

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

การเมืองและวิวาทะว่าโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดได้คืบหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันอังคารที่ 24 ธันวาคม 2528 มีมติให้เดินเครื่องโครงการนี้ต่อไป ภายหลังจากที่มีมติให้หยุดการดำเนินการเป็นชั่วคราว 45 วัน ตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2528

หนังสือพิมพ์ มติชน ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2528 พาดหัวข่าวว่า
"อีสเทิร์นซีบอร์ดผ่านฉลุย คลังที่มั่นรับหนี้หมื่นล้าน"

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับวันเดียวกันนั้นก็พาดหัวข่าวว่า
'พลิกพลิกพินาศ รัฐตกลงเดินเครื่องอีสเทิร์นซีบอร์ด กู้ร่วม 3 หมื่นล้าน'

การที่หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ ถึงกับพาดหัวข่าวว่า 'พลิกพลิกพินาศ' นั้นแสดงให้เห็นว่า ประชากรชาวพม่ากันคาดหมายว่า รัฐบาลจะพิจารณาเลื่อนโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดออกไปชั่วคราวหนึ่งจนกว่ามรสุมเศรษฐกิจที่ระบบเศรษฐกิจไทยกำลังเผชิญอยู่นี้จะผ่านพ้นไป

ประการหนึ่งเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก มิได้ปฏิบัติหน้าที่พื้นฐานในการศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของโครงการต่างๆ ตามแผนการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกภายหลังจากที่สถานการณ์และตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆ ได้แปรเปลี่ยนไปนับตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา

อีกประการหนึ่ง ประชากรชาวไทยได้รับรู้ว่า สังคมเศรษฐกิจไทยกำลังแบกรับภาระหนี้ต่างประเทศอย่างหนักอึ้ง การก่อหนี้ต่างประเทศต่อไปภายใต้โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด อาจทำให้ภาระหนี้ต่างประเทศของไทยก้าวสู่ขั้นวิกฤต

แต่แล้วคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันอังคารที่ 24 ธันวาคม 2528 ยังคงยืนยันกรานที่จะเดินเครื่องโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดต่อไป ซึ่งสร้างความประหลาดใจแก่ประชากรชาวไทยอย่างมาก

สามประสาน : พลังผลักดันโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด

แท้ที่จริงแล้ว มติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2528 เป็นเรื่องที่คาดการณ์ได้ ในเมื่อรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลจำนวนมากเป็นเพียงกระบอกเสียงของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่างๆเท่านั้น

ในอีกด้านหนึ่งนั้นแล้ว ก็มีพลังผลักดันในลักษณะสามประสานที่ขับเคลื่อนให้โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดดำเนินการต่อไป พลังผลักดันสามประสานดังกล่าวนี้ประกอบด้วยกลุ่มนายทุนขุนนาง กลุ่มนายทุนชาติ และกลุ่มนายทุนต่างชาติ

โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดได้เปิดโอกาสให้ระบบนายทุนขุนนางเติบโตขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ปราบปรามการที่ขุนนางข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายระหว่างปี 2475-2500 โดยที่รูปแบบของการหาผลประโยชน์ได้พัฒนาไปในทางที่แยบยลมากขึ้นในระหว่างปี 2501-2516 แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเดือนตุลาคม 2516 จะทำให้ระบบนี้ซบเซาลงบ้าง แต่ก็หาได้หมดสิ้นไปไม่

ในกรณีโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดข้อเท็จจริงปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ระดับสูงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กว้านซื้อที่ดินบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อเตรียมเก็บเกี่ยวดอกผลจากแผนพัฒนาบริเวณดังกล่าวนี้ ข้าราชการบางคนมีผลประโยชน์โดยตรงจากการเป็นตัวแทนรัฐบาลในธุรกิจที่รัฐบาลมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของภายใต้โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดนี้

ดังนั้น ข้าราชการเหล่านี้จึงมิได้มีทรศนะที่เป็นกลางที่จะมองโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดอย่างวัตถุวิสัย เพราะบางทีแล้วการเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนบุคคลอาจบังผลประโยชน์ส่วนรวมได้

ไม่เป็นเรื่องน่าประหลาดใจที่ได้พบว่า บรรดาข้าราชการที่มีส่วนร่วมในโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดต่างหนุนโครงการนี้อย่างสุดจิตสุดใจ และไม่เป็นเรื่องน่าประหลาดใจอีกเช่นกันที่บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด พบว่า โครงการที่ตนกำลังลงทุนนี้ให้ผลตอบแทนสูงถึง 28.9% ในขณะที่ผลการประมาณการของหน่วยงานอื่นๆ ล้วนแล้วแต่พบว่า อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการปุ๋ยแห่งชาติต่ำกว่า 15%

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด คำนวณพบว่า หากเลือกใช้ราคาปุ๋ยในปี 2528 อัตราผลตอบแทนของโครงการนี้จะมีค่าติดลบ

ท้ายที่สุด ไม่เป็นเรื่องน่าประหลาดใจที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไม่ใส่ใจที่จะศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด ทั้งๆที่ตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆได้ผันเปลี่ยนไปเป็นอันมากนับตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา

คนเป็นจำนวนมากมักจะเข้าใจว่า โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดจะเป็นประโยชน์แก่นายทุนท้องถิ่นในภาคตะวันออก อันมีชลบุรีและระยองเป็นศูนย์กลาง แต่ที่จริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ นายทุนระดับชาติต่างหากที่มีโอกาสหยิบยื่นปลามา

ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่งานก่อสร้าง การณ์ปรากฏว่า กลุ่มนายธนาคารพาณิชย์บางกลุ่มได้ร่วมกับนายทุนญี่ปุ่นในการตัดวงผลประโยชน์จากงานก่อสร้างตามแผนพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก

ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีใ้เรื่องน่าประหลาดใจที่ปรากฏว่า เมื่อรัฐบาลมีมติหยุดดำเนินโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดเป็นเวลา 45 วันนับตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2528 เพื่อทบทวนดูว่าสมควรที่จะเดินเครื่องโครงการดังกล่าวนี้ต่อไปหรือไม่ กลุ่มนายทุนขุนนางจึงผนึกกำลังกับกลุ่มนายทุนชาติและนายทุนต่างชาติผลักดันมิให้รัฐบาลชะลอหรือหยุดยั้งการดำเนินโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด พลังผลักดันสามประการนี้เองที่ทำให้ 'อีสเทิร์นซีบอร์ดผ่านฉลุย' และ 'คลังขึ้นมืรับหนี่หมื่นล้าน'

บรรยากาศในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อชี้ชะตาของโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2528 ประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างมากที่สุดคือ บรรยากาศการลงทุนและภาพพจน์ของไทยในต่างประเทศ กับภาระหนี้ต่างประเทศของไทย

ฝ่ายที่สนับสนุนให้รัฐบาลเดินเครื่องโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดต่อไปได้ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลได้ใช้จ่ายไปในโครงการนี้เป็นจำนวนมากแล้ว อีกทั้งยังได้ก่อหนี้ต่างประเทศเพื่อนำมาใช้จ่ายในโครงการนี้ด้วย แต่เหนือสิ่งอื่นใด รัฐบาลได้เรียกร้องและชักชวนให้นายทุนเอกชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเข้าร่วมในแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ถึงกับเดินทางไปทั่วโลกเพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ด้วยตนเอง หากรัฐบาลตัดสินใจชะลอหรือระงับโครงการ ไม่เพียงแต่จะเป็นผลเสียแก่บรรยากาศในการลงทุนเท่านั้น หากทว่าภาพพจน์และเกียรติภูมิของประเทศไทยในสายตาของชาวต่างประเทศย่อมต้องสูญเสียไปด้วย

ผู้ที่สนับสนุนให้รัฐบาลเดินเครื่องโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดต่อไป ได้แก่ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา นายพิชัย รัตตกุล นายมีชัย ฤชุพันธ์ และบรรดาระัฐมนตรีในสังกัดพรรคกิจสังคม

ส่วนผู้ที่เห็นว่า รัฐบาลควรจะเลื่อนการลงทุนในโครงการต่างๆ ไปอีก 2-3 ปี เว้นแต่โครงการที่รัฐบาลได้ถลำลึกไปแล้วอาจต้องปล่อยให้เดินเครื่องต่อไปนั้น อ่างเหตุผลในเรื่องภาระหนี้ต่างประเทศ ซึ่งใกล้ระดับวิกฤต รัฐมนตรีที่มีความเห็นทำนองนี้ได้แก่ เรืออากาศโทสุดี

มหาสันตนะ นายสมหมาย สุนทรกุล และนายสุธี สิงห์เสนห์ รายงานข่าวบางกระแสกล่าวว่า นายกระมล ทองธรรมชาติ และ ร.ต.ท.ชาญ มนูญธรรม อยู่ในกลุ่มนี้ด้วย (ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2528)

แหล่งข่าวที่เชื่อถือได้กล่าวว่า ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเกือบมิได้มีการอภิปรายถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของโครงการต่างๆเลย ไม่มีการแจกแจงหรือวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งว่า สังคมเศรษฐกิจไทยจะได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากโครงการต่างๆ ภายใต้แผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก

อย่างไรก็ตาม นายสมหมาย สุนทรกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้อภิปรายต่อว่าต่อขานสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่า ตลอดเวลาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังดำเนินการขึ้นครกขึ้นภูเขา ด้วยการบากหน้าไปเจรจาขอกู้เงินจากองค์การและรัฐบาลประเทศต่างๆ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้มีความไว้เนื้อเชื่อใจว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ทำหน้าที่พื้นฐานอย่างสมบูรณ์ในการศึกษาและวิเคราะห์โครงการต่างๆที่ต้องอาศัยเงินกู้จากต่างประเทศ จนเป็นที่แน่ใจว่า โครงการเหล่านั้นเป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างแท้จริง นายสมหมายกล่าวต่อไปว่า ตนเพิ่งจะทราบว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ปฏิบัติหน้าที่พื้นฐานดังกล่าวนี้ไม่ พร้อมทั้งตัดพ้อว่า หากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต้องการให้กระทรวงการคลังไปกู้เงินจากต่างประเทศด้วยเหตุผลในเรื่องของ 'ยุทธศาสตร์การพัฒนา' โดยไม่คำนึงว่า โครงการที่จะใช้เงินกู้ต่างประเทศนั้นจะให้ประโยชน์แก่สังคมเศรษฐกิจไทยหรือไม่ ก็ควรที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะแจ้งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังทราบด้วย

กระทรวงแห่งความจริง ผู้มีหน้าที่แถลงข่าวเท็จ

ภายหลังการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 24 ธันวาคม 2528 นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้แถลงข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งชวนให้เข้าใจว่า คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติโครงการตามแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยปราศจากเงื่อนไข แต่การให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีที่เข้าร่วมประชุมในเวลาต่อมาช่วยให้เข้าใจนัยของมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้มากขึ้น

โครงการที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้เดินเครื่องต่อไปอย่างเต็มที่ก็คือ โครงการปุ๋ยแห่งชาติ และโครงการทำเรือมาบตาพุด นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาได้ให้สัมภาษณ์ยืนยันมติดังกล่าวนี้ (ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2528) คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ได้รับการยืนยัน

จากนายสุธี สิงห์เสน่ห์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังด้วย (มติชน ฉบับวันที่ 26 ธันวาคม 2528)

ส่วนโครงการอื่นๆ รวมทั้งโครงการท่าเรือแหลมฉบังและนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบังต้องมีการศึกษารายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะเดินเครื่องต่อไป ในประเด็นดังกล่าวนี้ นาย สมหมาย ชุนตระกูล ได้กล่าวว่า

‘...จะต้องมีการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ โดยเฉพาะในเรื่องการจัดองค์กรและการเตรียมงานให้พร้อม ถ้าหากโครงการใดมีความพร้อมก็สามารถขอเงินกู้ต่างประเทศจากรัฐบาลได้ในระยะหลัง...เท่าที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดมีการเตรียมงานและการจัดองค์การไม่พร้อมแม้แต่องค์การเดียว อย่างกรณีโครงการปุ๋ยแห่งชาติก็ไม่พร้อม...’ (มติชน ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2528)

ดังนั้น ความเชื่อที่ว่า โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด ‘ผ่านฉลุย’ จึงไม่ถูกต้อง เพราะแท้ที่จริงแล้วโครงการที่ ‘ผ่านฉลุย’ มีเฉพาะแต่โครงการปุ๋ยแห่งชาติและโครงการท่าเรือมาบตาพุดเท่านั้น ส่วนโครงการอื่นๆยังต้องมีการศึกษารายละเอียด การวางรูป การจัดองค์การ และการเตรียมงานอื่นๆ ซึ่งในที่สุดแล้วก็มีผลไม่แตกต่างไปจากการลงมติให้เลื่อนโครงการไปอีก 2-3 ปีข้างหน้า

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้กำหนดขีดจำกัดในการก่อหนี้ต่างประเทศไว้ในวงเงินไม่เกินปีละ 1,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน โครงการต่างๆในแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกที่ต้องใช้เงินกู้ต่างประเทศก็อยู่ในขีดจำกัดดังกล่าวนี้ โดยต้องแข่งขันกับโครงการอื่นๆในการแย่งชิงการใช้เงินกู้ต่างประเทศ

ขณะเดียวกัน ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมโลก ซึ่งจะยังคงดำรงต่อไปอีกอย่างน้อย 2-3 ปี ทำให้รายได้ของรัฐบาลพลอยถดถอยตามไปด้วย ผลที่ตามมาก็คือ รัฐบาลมีอาจดำเนินนโยบายการคลังแบบเจ้าบุญทุ่ม เพื่ออัดฉีดเงินเข้าสู่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลออกได้มากนัก

ในประเด็นดังกล่าวนี้ นายสุธี สิงห์เสน่ห์ ยอมรับว่า ‘...ในประเด็นของเงินบาทสมทบเป็นปัญหาค่อนข้างมาก เพราะงบรัฐบาลจำกัด การใช้งบเงินกู้ต่างประเทศก็ต้องใช้เงินบาทสมทบด้วย จากการเจรจากรัฐบาลญี่ปุ่นยืนยันในกรณีของไทยมีปัญหาขาดเงินบาทสมทบ รัฐบาลญี่ปุ่นจะให้มีการเจรจาเพื่อแก้ปัญหาได้...’ (มติชน ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2528)

ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ในขณะที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้เดินเครื่องโครงการต่างๆ ตามแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อไป แต่มติดังกล่าวนี้ก็มิใช่นัยอันซบซึ้ง เพราะแท้ที่จริงแล้ว มีเฉพาะแต่โครงการปุ๋ยแห่งชาติและโครงการท่าเรือมาบตาพุดเท่านั้น

ที่มีอาการอันเรียกว่า ‘ผ่านฉลุย’ โดยที่โครงการอื่นๆ ยังอยู่ในอาการ ‘ถูกผีถูกคน’ เพราะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความพร้อมของโครงการ ตลอดจนความสามารถในการก่อหนี้ต่างประเทศ และความสามารถในการหารายได้ของรัฐบาล

เงื่อนไขอันซ่อนเร้นอยู่ในมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนี้ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าเป็นปมเงื่อนไขที่รัฐบาลเจตนาผูกขึ้นเองหรือไม่ หรือเป็นเพราะเหตุว่า สภาพแวดล้อมในที่ประชุมได้ชักพาให้เกิดเงื่อนไขเช่นนี้

แต่การที่คณะรัฐมนตรีประกาศเดินเครื่องโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดต่อไปอย่างเต็มที่ ทั้งที่ความสามารถที่จะเดินเครื่องต่อไปเพียงบางส่วนเช่นนี้ ย่อมสร้างความเข้าใจผิดแก่นักลงทุนเอกชนได้ หากนักลงทุนเอกชนตัดสินใจลงทุนในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยมีข้อสมมติว่ารัฐบาลจะเดินเครื่องโครงการนี้อย่างเต็มที่ แต่การณ้ปรากฏต่อมาว่า รัฐบาลไม่สามารถทุ่มลงทุนตามคำประกาศ ความเสียหายย่อมเกิดแก่นักลงทุนเอกชนได้ ในกรณีเช่นนี้ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2528 จึงมีสภาพเสมือนหนึ่งน้ำตาลเคลือบยาพิษ และไม่เป็นธรรมต่อนักลงทุนเอกชนอย่างยิ่ง

มติของคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดเป็นมติที่หวังผลทางการเมืองโดยมุ่งรักษาภาพพจน์ของรัฐบาลและเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุนเป็นสำคัญ กรณีรูปธรรมที่บ่งชี้ถึงความข้อนี้ก็คือ มติเกี่ยวกับโครงการปุ๋ยแห่งชาติ

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า คณะทำงานเพื่อทบทวนแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก อันมีเรืออากาศโทสุลี มหาสันทนะ เป็นประธาน ได้เสนอให้เดินเครื่องโครงการปุ๋ยแห่งชาติต่อไป แต่จะไม่ให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติมไปจากที่ได้ให้ไว้ ซึ่งมีมากอยู่แล้ว

แม้ว่าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจะเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวนี้ แต่รัฐมนตรีท่านหนึ่งได้ขอมิให้บันทึกเรื่องที่ว่ารัฐบาลจะไม่ให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติม แม้จะมีได้แถลงเหตุผลในการร้องขอนี้ แต่เป็นที่เข้าใจว่า การป่าวประกาศเจตนารมณ์ที่จะไม่ให้สิทธิประโยชน์เพิ่มขึ้น ย่อมทำให้บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด มีความยุ่งยากในการระดมทุนมากขึ้น เพราะแม้ในขณะนี้ยังไม่มี การป่าวประกาศเช่นนี้ โครงการปุ๋ยแห่งชาติก็ยังมีปัญหาในการระดมทุนอยู่แล้ว

การล่อหลอกให้นักลงทุนเอกชนเข้าร่วมลงทุน โดยอำพรางข้อเท็จจริงและนโยบายบางส่วน ไม่เพียงแต่จะเป็นการกระทำอันมิชอบเท่านั้น หากทว่ายังอาจสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย

กาลเวลาเท่านั้นที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2528 เกิดจากความจริงใจ และเป็นไปด้วยความรับผิดชอบหรือไม่ ?